

โซเดียมซิลิเกต – วัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมหลายประเภท

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยกำลังพัฒนาเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการอุตสาหกรรมให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมต่างประเทศ มีการส่งเสริมการลงทุนเพื่อผลิตสารเคมีซึ่งเป็นที่ต้องการใช้ในอุตสาหกรรมและเคยสั่งซื้อจากต่างประเทศเป็นมูลค่าสูง และการผลิตโซเดียมซิลิเกตหรือที่รู้จักกันดีว่าวอเตอร์กลาส (water glass) ก็เป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุน เพราะเป็นวัตถุดิบที่ใช้ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น อุตสาหกรรมผงซักฟอก สบู่ซักล้างและใช้เป็นตัวประสานพวกวัสดุต่างๆ เป็นต้นว่า การทำเปเปอร์บอร์ด (paperboards) และ active silica เป็นต้น เป็นสารที่เตรียมได้ง่าย ต้นทุนการผลิตก็ไม่สูง และยังมีวัตถุดิบบางอย่างอยู่ในภายในประเทศด้วย

การผลิตอาจผลิตออกมาในรูปของแข็งหรือของเหลวก็ได้ สารนี้มีสูตรทางเคมีเป็น Na_2SiO_3 ซึ่งเป็นสารประกอบของโซเดียมออกไซด์กับทรายที่มีได้หลายอัตราส่วน และเรียกชื่อได้ต่างๆ กัน ถ้าอัตราส่วนของโซเดียมออกไซด์ต่อทรายเป็น ๑ : ๑ เรียกว่าโซเดียมเมตาซิลิเกต (sodium metasilicate) ถ้าเป็น ๓ : ๒ เรียกว่าโซเดียมเซสควิซิลิเกต (sodium sesquisilicate) โดยทั่วไปมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น มีลักษณะเป็นแก้วไม่มีสีฐาน เป็นผลึกที่มีน้ำผลึกอยู่ด้วย เป็นผงแห้งหรือของเหลวข้นซึ่งโดยมากผลิตและจำหน่ายเป็นสารละลายที่มีความเข้มข้นร้อยละ ๒๐—๕๐ ซึ่งเรียกว่าวอเตอร์กลาสหรือ soluble glass

กระบวนการผลิต

Soluble glass ผลิตได้จากการหลอมโซดาแอชหรือโซเดียมคาร์บอเนตกับทรายบริสุทธิ์ หรือใช้โซเดียมซิลิเฟตแทนโซเดียมคาร์บอเนตได้ แต่ต้องเติมถ่านลงไปด้วย เพื่อให้ทำปฏิกิริยากับซิลิเฟตเปลี่ยนเป็นซิลิเฟอไรต์ออกไซด์และกำมะถัน ตามอัตราส่วน

ที่เหมาะสมในเตาเผาชนิดที่ใช้หลอมแก้ว หลอมที่อุณหภูมิประมาณ ๑,๒๐๐—๑,๔๒๕ องศาเซลเซียส ประมาณ ๒ ชั่วโมง เมื่อสารหลอมเหลวได้ที่แล้วปล่อยให้ค่อย ๆ ไหลลงสู่แบบพิมพ์เหล็ก เมื่อเย็นจะได้สารแข็งใสและแห้ง ถ้าต้องการชนิดเม็ดแข็ง ก็ใช้การฉีดน้ำเย็นหล่อถึงบรรจุสารที่ยังร้อนและหลอมเหลวอยู่ ทำให้สารเกิดแตกกระจายออกเป็นเม็ด เป็นการย่อยไปในตัว สำหรับชนิดที่เป็นของเหลว อาจทำได้โดยปล่อยให้สารที่หลอมเหลวไหลจากเตาหลอมลงไปในน้ำ โดยใช้ น้ำให้มีปริมาณมากพอให้ขุ่นเกินไป ชนิดผงแห้งก็ทำจากโซเดียมซิลิเกตเหลวที่มีความถ่วงจำเพาะที่เหมาะสม นำมาเป่าด้วยลมเย็น ไล่ความชื้นออก

โซเดียมซิลิเกตเป็นสารที่เราพบเห็นและใช้อยู่เป็นประจำ แต่ไม่ได้พบในลักษณะเป็นสารตัวเดียวโดด ๆ ส่วนใหญ่จะพบอยู่ในสภาพที่ผสมกับสิ่งอื่นเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เรามักจะนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมโดยทั่วไปคือ ใช้เตรียมสารประกอบซิลิกอนโดยเฉพาะซิลิกาเจล คอปเปอร์ซิลิเกต อะลูมิเนียมซิลิเกต และแมกนีเซียมซิลิเกต ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมผงซักฟอกและสบู่ ใช้เชื่อมประสานวัสดุ เช่น แก้วไม้ หรือเชื่อมโลหะกับกระดาษ ใช้เป็นกาวในการทำแผ่นใยไม้อัด กระดาษอัด และกระดาษทราย ใช้เป็นวัสดุประสานสำหรับสิ่งของที่เป็นผงหรือเม็ด ผสมอิฐหรือซีเมนต์สำหรับทำวัสดุทนกรด เป็นวัสดุประสานในน้ำยาเคลือบบนปูนพลาสเตอร์ ซีเมนต์ แม้หลังคาทนไฟหรือหลอดเรืองแสงก็ต้องเคลือบด้วยโซเดียมซิลิเกตก่อน นอกจากนี้ยังใช้ผสมกับแบบหล่อสำหรับอุตสาหกรรมรถถังเหล็ก และใช้ซ่อมประสานก้อนหินที่แตกหรือเป็นรอยร้าว เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าโซเดียมซิลิเกตใช้ประโยชน์ได้มากมาย จัดเป็นสารหลักที่สำคัญและมีความต้องการใช้มาก ปัจจุบันได้มีผู้ผลิตโซเดียมซิลิเกตขึ้นภายในประเทศเพื่อจำหน่ายแล้ว การที่จะนำโซเดียมซิลิเกตเหล่านี้ไปใช้ทำประโยชน์นั้น มักจะคำนึงถึงเกรดตามลักษณะการใช้งาน การแบ่งเกรดของโซเดียมซิลิเกตจะแบ่งตามปริมาณโซเดียมออกไซด์และซิลิกา อัตราส่วนของโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกาจะมีค่าตั้งแต่ ๑ : ๑.๖ ถึง ๑ : ๓.๗๕ และปริมาณของแข็งทั้งหมดจะมีค่าตั้งแต่ร้อยละ ๓๗ ถึงร้อยละ ๕๔ โดยน้ำหนัก โซเดียมซิลิเกตเหล่านี้มีความเข้มข้นมากเท่าไร จะยิ่งทำให้เหนียวข้นมากขึ้น และถ้าปริมาณซิลิกาสูงก็ยิ่งมีความหนืดมากแม้จะมีความเข้มข้นน้อย ถ้าอัตราส่วนของโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกาเป็น ๑ : ๒ จะมีค่าความหนืดต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสารที่มีปริมาณของแข็งเท่ากัน สารละลายโซเดียมซิลิเกตเข้มข้นจะเกาะกันแน่นขึ้นถ้าเติมสารลดความข้นลงไป

โซเดียมซิลิเกตที่ใช้ในอุตสาหกรรมทำสบู่และผงซักฟอกจะมีอัตราส่วนโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกาเป็น ๑ : ๒.๐ ส่วนที่ใช้ในอุตสาหกรรมย้อมผ้า อัตราส่วนเป็น ๑ : ๒.๔ และที่ใช้ในอุตสาหกรรมทำภาชนะเคลือบ ก่ออิฐกระดาน เซรามิกส์ จะมีอัตราส่วนเป็น ๑ : ๓.๓ ดังนั้นผู้นำโซเดียมซิลิเกตไปใช้ควรพิจารณาเลือกใช้เกรดต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับงานและความประสงค์ด้วย

วิธีวิเคราะห์โซเดียมซิลิเกตนั้นมีหลายวิธี คือ วิเคราะห์ตามมาตรฐานต่าง ๆ กัน เช่น ASTM, ISO, BS เป็นต้น วิธีที่กรมวิทยาศาสตร์ฯ เลือกใช้คือวิธีใน BS ตารางที่นำมาแสดงนี้เป็นผลการวิเคราะห์ตัวอย่างโซเดียมซิลิเกตเหลวซึ่งกรมวิทยาศาสตร์ฯ ได้รับจากส่วนราชการและเอกชน

ตัวอย่างที่ ๑-๑๓ เป็นตัวอย่างโซเดียมซิลิเกตเหลวที่มีผู้ส่งมาวิเคราะห์คุณภาพเพื่อประกอบการพิจารณาคุณภาพในด้านการค้า

ตัวอย่างที่ ๑๔-๒๕ เป็นตัวอย่างที่วิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลประกอบการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ ๑-๑๓ มีปริมาณค่าทั้งหมดคำนวณเป็น Na_2O ในช่วงระหว่างร้อยละ ๕.๑๗-๑๖.๓๕ ซิลิกาในช่วงระหว่างร้อยละ ๒๕.๒๔-๓๑.๗ อัตราส่วนโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกาต่ำสุดคือ ๑ : ๒.๗ ความหนาแน่น ๑.๔๓-๑.๕๐ ปริมาณของแข็งทั้งหมดอยู่ในช่วงร้อยละ ๓๗.๕-๔๖.๘ นั่นคือปริมาณของแข็งทั้งหมดขึ้นกับปริมาณโซเดียมออกไซด์และซิลิกาและค่านี้จะเป็นปฏิภาคโดยตรงกับความหนาแน่น ในขณะที่เดียวกันค่าความหนืดจากผลการวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกา ตัวอย่างที่มีปริมาณของแข็งทั้งหมดใกล้เคียงกัน แต่มีค่าอัตราส่วนโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกาสูงก็จะมีค่าความหนืดสูงกว่า เช่น ตัวอย่างที่ ๙ และ ๑๒

ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างโซเดียมซิลิเกตจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งได้เก็บมาจากโรงงาน เพื่อประกอบการร่างมาตรฐานนั้น ปรากฏว่ามีค่าทั้งหมดคำนวณเป็น Na_2O ร้อยละ ๑๐.๒ ซิลิการ้อยละ ๒๖.๐-๓๗.๑ ความหนาแน่นที่ ๒๐ ± ๒ องศาเซลเซียส มีค่า ๑.๔๓-๑.๗ อัตราส่วนโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกาส่วนใหญ่ประมาณ ๑ : ๒ ขึ้นไป แต่ไม่ถึง ๑ : ๓ จากค่าอัตราส่วนของโซเดียมออกไซด์ต่อซิลิกา แสดงว่าโซเดียมซิลิเกตดังกล่าวเหมาะสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมทำผงซักฟอก สบู่ และอุตสาหกรรมย้อมผ้า แต่ยังไม่เหมาะสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมเซรามิก ดังนั้นจึงน่าจะได้ปรับปรุงอุตสาหกรรมผลิตโซเดียมซิลิเกต เพื่อให้มีคุณภาพใช้ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น เพื่อประโยชน์ทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป.

ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างโพลิเมอรัลคิเกตเหลว

ตัวอย่างที่	ค่าทั้งหมด คำนวณเป็น Na ₂ O, ร้อยละ	ซิลิกา ร้อยละ	ของแข็งทั้ง หมด, ร้อยละ	อัตราส่วน Na ₂ O:SiO ₂	ความหนืด ที่ 20°C, cps	น้ำหนักกิโลกรัม ต่อแกลลอน	ความหนา แน่นที่ 20°C, g/cc
๑	๑๐.๘๒	๒๘.๕	๔๐.๕๘	๕ : ๒.๖	๙๒.๔	—	๑.๔๕
๒	๑๕.๓๗	๒๙.๙๙	๔๖.๓๙	๑ : ๑.๙	๓๐๗	—	๑.๕๕
๓	๑๐.๖๘	๒๙.๓๓	๔๑.๐๑	๑ : ๒.๗	๑๓๒	—	๑.๔๔
๔	๑๖.๓๙	๒๘.๘๓	๔๖.๘	๑ : ๑.๘	—	—	๑.๕๗
๕	๕.๑๗	๒๘.๒๘	๓๙.๘	๑ : ๕.๕	๑๙๔.๖	๕.๔๓๓๑	๑.๔๓
๖	๑๑.๔	๓๐.๙	๔๒.๘	๑ : ๒.๗	๖๔๒.๓	๖.๗๕๙๑	๑.๔๘
๗	๑๑.๒	๓๑.๑	๔๒.๗	๑ : ๒.๘	๗๒๕.๕	๖.๗๒	๑.๔๘
๘	๑๖.๙	๓๑.๗	๔๙.๐	๑ : ๑.๙	๙๕๔.๙๘	๖.๘๓	๑.๕๐
๙	๑๑.๐๘	๓๐.๖๘	๔๒.๕	๑ : ๒.๘	๖๗๙.๙	๖.๖๙	๑.๔๗
๑๐	๑๑.๗๒	๓๑.๕๒	๔๔.๐๙	๑ : ๒.๗	๑๓๘๖	๖.๘๑	๑.๕๐
๑๑	๑๑.๘๖	๓๑.๑๑	๔๔.๗๑	๑ : ๒.๖	๑๓๘๑	๖.๘๕	๑.๕๑
๑๒	๑๐.๕๒	๓๑.๓๐	๔๒.๕	๑ : ๓.๐	๑๑๘๙	๖.๖๖	๑.๔๗
๑๓	๑๑.๖	๓๐.๖๘	๔๓.๔๕	๑ : ๑.๖	๕๑๔.๗	๖.๗๗	๑.๔๙
๑๔	๑๒.๖	๒๖.๓	—	๑ : ๒.๑	—	—	๑.๔๔
๑๕	๑๐.๒	๒๙.๙	—	๑ : ๒.๙	—	—	๑.๔๓
๑๖	๑๓.๓	๒๖.๗	—	๑ : ๒.๐	—	—	๑.๔๗
๑๗	๑๔.๗	๓๐.๙	—	๑ : ๒.๐	—	—	๑.๕๕
๑๘	๑๗.๔	๓๕.๖	—	๑ : ๒.๐	—	—	๑.๖๗
๑๙	๑๗.๖	๓๕.๖	—	๑ : ๒.๐	—	—	๑.๖๗
๒๐	๑๑.๒	๓๐.๘	—	๑ : ๒.๘	—	—	๑.๔๗
๒๑	๑๒.๖	๒๘.๖	—	๑ : ๒.๓	—	—	๑.๔๗
๒๒	๑๔.๑	๓๐.๗	—	๑ : ๒.๒	—	—	๑.๔๓
๒๓	๑๔.๑	๓๓.๓	—	๑ : ๒.๒	—	—	๑.๕๙
๒๔	๑๖.๔	๓๒.๙	—	๑ : ๒.๐	—	—	๑.๖๒
๒๕	๑๖.๐	๓๗.๑	—	๑ : ๒.๓	—	—	๑.๗๒